

ASYA'DA GÜNDEM

Sayı: 1

19 Ocak 2007

Vietnam, DTÖ üyesi oldu

Vietnam, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) 150. üyesi oldu

Vietnam ekonomisinin 2007 yılı itibarıyla gelişmiş olduğu nokta nedir?

Üyelik, Vietnam ekonomisini nasıl etkileyecek?

Vietnam'ın DTÖ üyeliği Türkiye'yi ne açıdan ilgilendiriyor?

On yılı aşkın bir süredir devam eden müzakerelerden sonra Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti, 11 Ocak 2007 tarihi itibarıyla resmi olarak Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) 150. üye ülkesi oldu. Vietnam'ın diğer üye ülkelerle pazar erişim müzakerelerini tamamlaması ve Katılım Protokolü ile Çalışma Grubu Raporuna dair çok taraflı görüşmelerde tüm ilgili taraflarla mutabakata varması üzerine geçtiğimiz yılın Kasım ayında tam üyeliğine karar verilmişti.¹

1980'li yılların ortalarından bu yana planlı ekonomiden pazar ekonomisine geçiş sürecinde olan Vietnam için DTÖ üyeliği, bu çerçevede yapılan reformların hızlanması anlamına gelecek. Bugüne kadar DTÖ üyeliği doğrultusunda parlamentodan 80'nin üzerinde kanun geçiren hükümet, 1986'da başlatılmış olan ve serbest girişimi teşvik eden "Doi Moi" adı verilen ekonomik reform programını oldukça ileri bir seviyeye getirmiş bulunuyor. Başka bir deyişle, DTÖ üyeliği, Vietnam için yeni bir dönemin başlangıcı değil, daha önce başlamış olan bir sürecin ciddi bir ivme kazanması anlamına geliyor.

Asya Kalkınma Bankası (ADB) verilerine göre 2006 yılında yüzde 7.8 oranında büyüyerek Çin Halk Cumhuriyeti'nin ardından Doğu Asya'da en yüksek ikinci büyüme oranını yakalamış ülke olan Vietnam GSYİH'si, on yıl öncesine göre iki katı büyüklüğe ulaşmış durumda.²

Vietnam'ın DTÖ üyeliği çerçevesinde üstlenmiş olduğu en önemli yükümlülük, gümrük tarifelerini aşağıya çekmek. Vietnam Maliye Bakanlığı'nın açıklamasına göre ilk planda 1,812 vergi kategorisinde yüzde 30-40 arasında

indirimler gerçekleştirilecek. En büyük indirim ise yüzde 63 ile tekstil ve hazır giyim ürünleri tarifelerine uygulanacak.³ Bazı kalemler için indirimler derhal yürürlüğe girdi, diğer kalemlerde ise tarife indirimleri 2014 yılına kadar kademeli olarak tamamlanacak ve böylelikle 82 milyonluk bu pazar küresel ekonomiye tam anlamıyla kapılarını açmış olacak.

Diğer yandan Vietnam, DTÖ üyeliği çerçevesinde uygulamakta olduğu sübvansiyonları kademeli olarak kaldırarak ve tüm mal ve hizmetler için piyasa fiyatlarını uygulayacak. Vietnam ayrıca rekabet ve anti-damping konularında bir denetleme mekanizması kuracak; teknik, hijyen ve gıda güvenliği konularında standartlar oluşturacak.

¹ Vietnam'ın DTÖ üyeliği ile ilgili resmi dokümanlar ve Vietnam'ın yükümlülükleri DTÖ Resmi Web Sitesi'nden temin edilebilir. http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_vietnam_e.htm

² "Vietnam's WTO Hopes and Dreams", Asia Times, 12 Ocak 2007.

³ "Today Vietnam becomes full member of WTO", Vietnamnet, 11 Ocak 2007.

DTÖ üyeliği Vietnam'a ne kazandıracak?

Kendi tarife engellerini indiren Vietnam'ın ihraç ürünleri de yabancı pazarlara daha rahat girebilecek. Vietnam'ın dış ticaretinin yapısı incelendiğinde üç önemli nokta ortaya çıkıyor: (i) Vietnam'ın en büyük rekabet avantajına sahip olduğu kalemler tekstil, hazır giyim ve ayakkabı; (ii) Dış ticaret, 2000 yılında ABD ile imzalanan Ticaret Anlaşması ile ivme kazandı; (iii) 2000 yılından beri yılda yüzde 20-30 arasında değişen ihracat artışı söz konusu.

Bu durumda Vietnam'ın özellikle tekstil, hazır giyim ve ayakkabı kalemlerinde başta ABD ve Avrupa Birliği olmak üzere dış pazarlardaki payını hızla artırması ve son dönemlerde Çin Halk Cumhuriyeti'nin gerçekleştirmiş olduğu gibi yıllık ihracat artışı oranlarını daha da yüksek seviyelere çıkartması muhtemel görünüyor. Çin'in 2001 yılında DTÖ üyesi olmasından sonra bu şekilde hızla artırmış olduğu pazar payı ve bu iki ülkenin büyüklük açısından olmasa da girdi ve üretim şekilleri açısından benzer yapılarda olması bu öngörüğü destekler nitelikte.

Bu alanda Vietnam'ın yaşayabileceği en büyük sıkıntı –Çin'in de yaşamakta olduğu gibi- ABD ve AB ile gireceği ödün koparma savaşı olacak. ABD, Vietnam'ın DTÖ üyeliği için gerekli ikili anlaşmayı 31 Mayıs 2006 tarihinde imzalamıştı. Bu anlaşmayla Vietnam, tekstil sektörüne sağlamakta olduğu sübvansiyonları kaldırmayı kabul etmiş ve buna ek olarak ilgili anlaşmanın hükümlerinin yerine zamanında ve etkin bir biçimde getirilmesini temin etmek amacıyla bir kontrol mekanizması oluşturmuştu. Ancak bunu yeterli bulmayan ABD geçtiğimiz ay “Vietnam'dan Yapılan Tekstil ve Hazır Giyim İthalatını Denetleme Programı”nı yürürlüğe sokma kararı aldı. Söz konusu program 19 Ocak 2009 tarihine kadar olan iki yıllık süre içerisinde ABD'nin Vietnam'dan yapmakta olduğu tekstil ürünleri ithalatında “özel hassasiyete” sahip oldukları ifade edilen pantolon, gömlek, iç çamaşırı, kazak ve mayo kalemlerinde ithalat hacimleri ve fiyatlarının kontrol altında tutulmasını öngörüyor. Çinli üreticilerin olduğu gibi Vietnamlı üreticilerin de sahip oldukları düşük maliyet avantajını kullanarak ve DTÖ üyeliği sayesinde kalkacak kotalardan faydalanarak gerek içeride gerekse üçüncü ülkelerde kendi pazarlarını işgal edeceklerinden endişe eden ABD'li tekstilciler bu programı desteklerken, Vietnam tarafı ise söz konusu tasarımın ABD'nin DTÖ yükümlülüklerine aykırı olduğunu savunuyor.⁴

2000 yılından beri düzenli olarak dış ticaret açığı veren Vietnam, DTÖ üyeliği ile birlikte ithalatında da artış yaşayacak. Vietnam, rekabet avantajına sahip olduğu birçok sektörde üretim girdileri için ithalata bağımlı durumda. Örneğin 2005 yılında tekstil sektörü tarafından kullanılan pamuğun yüzde 71'i ABD'den ithal edildi. Bu durum ticaret açığının devam etmesi beklentisini kuvvetlendiriyor.

DTÖ üyeliği ile birlikte Vietnam, sadece tarifeler konusunda değil, fikri mülkiyet haklarından standardizasyona kadar birçok alanda yükümlülük altına giriyor. Bu yükümlülüklerin tam ve zamanında gerçekleştirilmesi, Vietnam'da yatırım ortamının giderek iyileşmesi anlamına gelecek. Son dönemlerde ülkeye girmekte olan doğrudan yabancı yatırım miktarını artırmayı başarmış olan ve 2005 yılı itibarıyla 19 milyar dolarlık bir doğrudan yabancı yatırım stoğuna ulaşan Vietnam, bu alanda DTÖ üyeliğinin olumlu etkilerini şimdiden yaşamaya başladı, çünkü yatırımcı firmalar tarafından DTÖ üyeliği, Vietnam gibi planlı ekonomiden pazar ekonomisine geçme sürecinde olan ülkeler için bir tür güvence olarak görülüyor. Son olarak Intel firması, sahip olduğu en büyük mikroçip fabrikasını Vietnam'ın Ho Chi Minh kentinde kuracağını açıkladı ve geçtiğimiz yılın Şubat ayında 300 milyon dolar olarak açıklamış olduğu yatırım tutarını 1 milyar dolara çıkarttı.⁵ Canon firması ise dünyanın en

⁴ Vietnam Tekstil ve Hazır Giyim Birliği'nin (VITAS), ABD Ticaret Bakanlığı İthalattan Sorumlu Bakan Yardımcılığı'na 20 Aralık 2006 tarihli mektubu.

⁵ “Intel to invest \$1 billion in Vietnam as country strives to raise high-tech profile”, International Herald Tribune, 18 Kasım 2006.

büyük laser printer fabrikasını Vietnam'da kuracak. Bu gibi yatırımlar, Vietnam'a artan ihracat rakamları, vergi gelirleri ve hepsinden de önemlisi artan istihdam olarak fayda sağlayacak.

Vietnam'ın DTÖ üyeliğinden ne kadar fayda sağlayabileceğinde ise girmiş olduğu yükümlülükleri ne derece yerine getirebileceği belirleyici olarak. Her ne kadar pazar ekonomisine geçiş sürecinde olsa ve arka arkaya reformlar yapsa da Vietnam halen sosyalist bir ülke ve DTÖ üyeliği için kurumsal altyapısı son derece yetersiz. Hükümetin uygulamaya koymuş olduğu ve 2006-2010 dönemini kapsayan Sosyo-Ekonomik Kalkınma Planı, bu alandaki eksiklikleri gidermeyi amaçlıyor.⁶ Bu plan çerçevesinde pazar ekonomisi kurumlarının etkin bir şekilde oluşturulması için gerekli önlemler alınacak, altyapı ve insan kaynakları gelişimine ağırlık verilecek, tarım ve kırsal kalkınma politikalarında reformlar yapılacak, hizmet sektörü kalkındırılacak ve özel sektörün teşvik edilmesini amaçlayan idari reformlara hız verilecek. Vietnam Maliye Bakanlığı'nın açıklamasına göre bu kapsamda öncelikli projelerden birisi de GSYİH'nin yüzde 38'ini üreten yaklaşık 2,000 kamu iktisadi teşebbüsünün özelleştirmesinin 2009 yılına kadar tamamlanması.⁷

DTÖ üyeliği sayesinde Vietnam, dış ticaretini artıracak ve daha fazla yatırım çekebilecek. Ancak bu noktada önem taşıyan diğer bir konu da bu sayede artan refahın halkın tüm kesimlerine ne kadar yansıtılabileceği. Vietnam, halen kişi başına düşen GSYİH'nin 620 dolar seviyesinde olduğu fakir bir ülke. Ekonominin serbestleşmesi ve dışa daha fazla açılması her ülkede olduğu gibi belirli kesimlere diğerlerine nazaran daha fazla fayda sağlayacak. Bu durumda hükümetin görevi ise DTÖ üyeliği kaynaklı olarak artan dış rekabet karşısında yerel üreticilerin güçlerini artırmak ve bu suretle bir denge oluşturmak olacak.

Bu konuda öncelikle olan sektör ise GSYİH'nin yüzde 20'sini karşılayan ve toplam işgücünün yaklaşık yarısına istihdam sağlayan tarım sektörü. Dünyanın en büyük ikinci pirinç üreticisi olan Vietnam, DTÖ nedeniye tarım ürünlerine uyguladığı sübvansiyonları kaldırmak zorunda. Dolayısıyla yerel üreticinin uluslararası alandaki rekabet gücü azalacak. Bunu dengelemek için ise uluslararası standartlarda tesislerin geliştirilmesi, kalite kontrolünün yaygınlaştırılması ve verimliliği artıracak önlemler alınması gerekiyor. Bu da kısa vadede sorunlar yaşanacaksa da uzun vadede sürdürülebilir kalkınma açısından olumlu bir durum yaratacak.

Türkiye açısından Vietnam'ın DTÖ üyeliği

Vietnam, her ne kadar son yıllarda önemli bir artış yaşanmaktaysa da Türkiye'nin halen Doğu Asya'da ticari ve ekonomik ilişkilerinin en düşük seviyede olduğu ülkelerden birisi. 2005 yılında iki ülke arasında 153.4 milyon dolar olan ticaret hacmi, 2006 yılının ilk 11 aylık döneminde 207.9 milyon dolar olarak gerçekleşti. İki ülke arasındaki ticarete en belirgin husus ise Türkiye'nin giderek artan açığı. 2002 yılında yüzde 67 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 2006 yılının ilk 11 aylık döneminde yüzde 22'ye kadar düşmüş durumda. Yatırım ilişkilerinde ise benzer bir durum söz konusu. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu verilerine göre Türkiye'nin 2005 yılı itibariyle Vietnam'da kayıtlı 6 doğrudan yatırımı var ve bu yatırımların toplam sermayesi 63.5 milyon dolar.⁸

Türk firmaları, yatırım amacıyla Vietnam'ı henüz yeterince değerlendiremeseler de DTÖ üyeliğini çerçevesinde gelecek olan yatırım ortamındaki iyileşmeler, birçok ABD, Avrupa ve Japon firmasının Çin'deki üretim tesislerini Vietnam'a kaydirdıkları bir dönemde Türk firmaları açısından da önemli fırsatlar yaratabilir. Çin'in sahip olduğu maliyet avantajı, Vietnam'da fazlasıyla mevcut. Bir örnek verilecek olursa, Japonya Dış Ticaret Örgütü JETRO'nun 2006 yılında yayınlamış olduğu bir rapora göre asgari aylık ücretler Tayland'da 110 dolar, Filipinler'de 135 dolar, Hindistan'da 74 dolar,

⁶ Kalkınma planının tam metni Vietnam NGO Resource Center'dan temin edilebilir.

<http://www.ngocentre.org.vn/Default.asp?page=sedp>

⁷ "Vietnam to finish equitisation of state owned enterprizes by 2009", Vietnam News Agency.

⁸ Vietnam Ülke Bülteni, DEİK, Şubat 2006.

Endonezya’da 90 dolar ve Çin’in güneyindeki Dongguan eyaletinde 92 dolar ve Şanghay’da 130 dolarken, Vietnam’da sadece 50 dolar.⁹

Diğer yandan Vietnam, DTÖ yükümlülükleri haricinde yabancı yatırımlara oldukça cazip teşvik paketleri de sunuyor. Örneğin yukarıda bahsi geçen proje için Intel firması ilk dört yıl gelir vergisi ödemeyecek, sonraki dokuz yıl ise yüzde 50 indirimden yararlanacak. Daha sonra ise Intel, normal yüzde 28’lik vergi yerine yüzde 10 ödeyecek. Bu imkanlardan Ho Chi Minh City’deki yüksek teknoloji parkında yatırım yapacak tüm firmalar yararlanabiliyor.

Türkiye’nin Vietnam’a olan ihracatını artırması içinde önemli bir potansiyel bulunuyor. Burada Vietnam’ı sadece kendi pazarıyla değil, daha geniş bir bölgesel pazara açılan bir kapı olarak görmek mümkün. Vietnam’ın da üye olduğu Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü’nün (ASEAN), Çin Halk Cumhuriyeti ile yapmış olduğu anlaşma gereğince bu iki ekonomik güç arasında 2010 yılına kadar kademeli olarak serbest ticaret alanı oluşturulacak. Bu da 2 milyar nüfuslu ve 3 trilyon dolara yakın büyüklükte bir pazar anlamına geliyor.

Vietnam’ın Türkiye için sunmakta olduğu fırsatlar var, ancak DTÖ üyeliği ile bu ülke Türkiye için bir tehdit şekline de gelebilir ve Türkiye açısından yapılması gereken bu tehdidi fırsata çevirmektir. Tekstilde kotaların kalkmasından sonra Çin, Türkiye’nin bu sektördeki dış pazarlarında ve hatta iç pazarında giderek payını artırmış ve Türk üreticisine bir darbe vurmuştu. Türkiye ise ABD ve AB ile birlikte karşı bir girişimin öncülerinden olmuş ve “Tekstilde Adil Ticaret” başlığıyla İstanbul Deklarasyonu imzalanmıştı. Vietnam’ın da kota engellerinden kurtulması, Türkiye tarafından tekstil sektöründe “yeni bir rakip” şeklinde algılanmamalıdır. Çin’e karşı uygulanan önlemlerin Vietnam için de devreye sokulması kısa vadeli olarak bir getiri sağlasa da uzun vadede Türkiye’nin yapması gereken Çin ve Vietnam gibi düşük katma değerli, fason üretim kulvarından çıkarak; yüksek teknolojiyle yüksek katma değerli, kendi markası ve tasarımını taşıyan üretime yönelmektir. Vietnam’ın da Çin’e katılması bu sebepten dolayı Türkiye açısından bir tehdit değil, sektörün küresel çerçevede kendisini doğru biçimde konumlandırması için bir fırsattır.

Sonuç

Vietnam, ekonomik dönüşüm sürecinde Çin Halk Cumhuriyeti’ne benzer bir yol izliyor. Çin’den yaklaşık 10 yıl sonra dışa açılmaya başlayan Vietnam, DTÖ üyeliğiyle çok önemli bir adım atmış durumda. Yeni kuşak Komünist liderlerin ekonomik reformlardaki kararlılığı da ülkenin artık eskiye dönüşün söz konusu olmayacağı bir noktaya geldiğini gösteriyor. Türkiye dahil tüm dünya, artık “gelişmekte olan Doğu Asya” kavramını sadece Çin ile sınırlandırmayıp, Vietnam’ı da denklemin içine doğru bir şekilde oturtmak zorunda.

ASYA’DA GÜNDEM

Bahçeşehir Üniversitesi Asya-Pasifik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi’nin ücretsiz yayınıdır.

Kaynak gösterilmesi şartıyla alıntı yapılabilir.

Görüş ve önerileriniz için: Altay Atlı

Tel: 0212 381 0978 Faks: 0212 258 7084 email: altay.atli@bahcesehir.edu.tr

⁹ “White Paper on International Trade and Foreign Direct Investment”, JETRO, 2006.